

Juryrapport Prinsjesprijs 2014

De Prinsjesprijs wordt elk jaar toegekend aan een politicus die van bijzondere betekenis is of is geweest voor het gezag van het parlement en voor de vitaliteit van de parlementaire democratie van Nederland. Vanavond reikt de jury de prijs voor de tweede maal uit.

Die jury bestond uit drie leden: prof. dr Carla van Baalen, hoogleraar parlementaire geschiedenis aan de Radboud Universiteit in Nijmegen en directeur van het Centrum voor Parlementaire Geschiedenis; Max van Weezel, parlementair journalist, en Wim Deetman, oud-voorzitter van de Tweede Kamer.

Wij kennen in onze parlementaire democratie een delicaat evenwicht. Aan de ene kant van de schaal vinden we de Tweede Kamer, arena van de Nederlandse politiek, en aan de andere kant de Eerste Kamer, een meer op de langere termijn gerichte chambre de réflexion die zich aan het politieke gewoel onttrekt.

Met uitzondering van het eerste kabinet Rutte en de interim-kabinetten Zijlstra, Van Agt III en Balkenende III, kende Nederland sinds 1938 uitsluitend kabinetten die beschikten over een meerderheid in zowel de Eerste als Tweede Kamer. Na de Tweede Kamerverkiezingen van 2012 ontstond met het aantreden van Rutte II weer een situatie waarbij een meerderheid in de senaat ontbrak.

Bij de onderhandelingen over het zogeheten herfstakkoord van 2013 waren uiteindelijk drie oppositiepartijen betrokken. Het resultaat maakte een significant deel van de voorgenomen ingrijpende hervormingen van Rutte II mogelijk. Vanuit parlementair oogpunt bleek deze constructie een schot in de roos. Sterke nadruk ligt daarbij op persoonlijke verantwoordelijkheid en de lasten en plichten van het kamerlidmaatschap. Niet alleen maakte het herfstakkoord effectief beleid mogelijk. Het is ook een demonstratie dat meerderheidsvorming in de Nederlandse politiek op verschillende manieren kan gebeuren, niet alleen in theorie maar ook in de praktijk. De veerkracht van het parlement en de individuele Kamerleden is zo groter gebleken dan velen van te voren inschatten.

Nederland geldt als een “land van minderheden”. Zeker na de ontzuiling in de tweede helft van de vorige eeuw speelt deze krachtsverdeling een prominente rol in het politieke bestel. Bij de verkiezingen en coalitieonderhandelingen van 2012 was er veel kritiek op de regeringspartijen die door een simpele “uitruil” van standpunten de verdeeldheid van de samenleving zouden hebben versterkt. Het herfstakkoord van 2013 heeft deze verdeeldheid echter gedempt en geëffend naar het midden. De groep van partijen die samen het beleid uitstippelen is uitgebreid tot een collectief dat tien jaar geleden nog ondenkbaar zou zijn geweest: het wel genoemde “paars met de bijbel”.

Alles in de politiek is van nature vluchtig, en dus is het de vraag hoe lang deze gelegenheidscoalitie stand zal houden. Maar intussen is er een effectief minderheidskabinet dat de mogelijkheid heeft om ingrijpend beleid tot stand te brengen. Bovendien is er nu een situatie waarbij de regering een grotere meerderheid van het electoraat vertegenwoordigt, waaronder verschillende Nederlandse minderheden. Dit toont overtuigend de kracht en vitaliteit aan van ons representatief democratisch bestel.

Na de formatie van Rutte II was de algemene verwachting dat de belangrijke onderhandelingen zich zouden toespitsen op de Eerste Kamer, daar immers vormden de coalitiepartijen een minderheid. De constructie van het herfstakkoord bestond echter hoofdzakelijk uit onderhandelingen tussen de verschillende fracties in de Tweede Kamer. Gegeven wat bekend is over deze onderhandelingen, was dit zeker geen vanzelfsprekendheid. Met het herfstakkoord hebben de “constructieve oppositiepartijen” hun uiterste best gedaan om het alom aanvaarde primaat van de Tweede Kamer te bewaren. De situatie die we nu hebben is uitzonderlijk, maar tegelijk is er een sterk precedent geschapen dat de Tweede Kamer nog vele jaren zal kunnen volgen.

Diegenen die dit proces op de achtergrond mogelijk hebben gemaakt, met name tijdens de onderhandelingen in de herfst van 2013, hebben bijzonder veel betekend voor de vitaliteit van de Nederlandse parlementaire democratie. Zij kregen hiervoor van hun fractieleiders overigens ook de ruimte. In samenspraak hebben zij hun verantwoordelijkheid als volksvertegenwoordiger genomen, bijgedragen aan de totstandkoming van ingrijpend beleid en intussen de positie van het parlement kracht bijgezet.

De drie financieel woordvoerders van de betrokken oppositiepartijen zijn alle drie Rotterdammer, roker - vooralsnog tenminste - en groot fan van spelletjes op de telefoon. Dat zal zeker hebben bijgedragen aan het tot stand komen van een akkoord. Wouter Koolmees (D66), Carola Schouten (CU) en Elbert Dijkgraaf (SGP) komt dan ook veel lof en waardering toe. Unaniem heeft de jury besloten aan hen dit jaar de Prinsjesprijs toe te kennen.

Wim Deetman, voorzitter
Carla van Baalen
Max van Weezel